

мислення як на рівні індивідуального суб'єкта – методиста, рівні колективного суб'єкта – колективу методичної установи, так і на рівні мережевого суб'єкта – професійно-педагогічної спільноти. Інноваційна методична робота сьогодні – це частина іміджу районної (міської) науково-методичної установи та обов'язковий елемент професійної діяльності методистів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні організації процесу управління інноваційною методичною роботою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Даниленко Л. І. Теоретико-методологічні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Л. І. Даниленко. – К., 2005. – 42 с.
2. Клокар Н. І. Інституційний розвиток та

професійний розвиток персоналу закладу післядипломної педагогічної освіти : навч.-метод. комплекс / Н. І. Клокар. – Біла Церква : КОПОПК, 2008. – 664 с.

3. Набока Л. Андрагогізація підготовки методистів до інноваційної освітньої діяльності / Л. Набока // Післядипломна освіта в Україні. – 2007. – № 2. – С. 3–7.

4. Управління інноваційним розвитком районного (міського) методичного кабінету : наук.-метод. посіб. / К. М. Старченко, В. І. Пуцов, Ю. І. Завалевський, Г. М. Литвиненко. – Чернівці : Бурек, 2010. – 344 с.

5. Чернишова Є. Р. Кадровий потенціал системи післядипломної педагогічної освіти: науково-методичний аспект / Є. Р. Чернишова ; НАПН України ; Ун-т менедж. освіти. – К., 2011. – 208 с.

Дата надходження до редакції: 18.06.2015 р.

УДК 378.046-021.68:37.014.6

Лариса ЛЯХОЦЬКА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
головний науковий співробітник-завідувач
лабораторії систем відкритої освіти
Науково-дослідного інституту
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
НАПН України

ВІДКРИТА ПІСЛЯДИПЛОМНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті обґрунтовано роль відкритої освіти та дистанційного навчання в забезпеченні більшого широкого доступу до якісної освіти та навчання в процесі підвищення кваліфікації керівників освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників. Розкрито основні підходи щодо впровадження в освітній процес закладів післядипломної педагогічної освіти принципів та технологій відкритої освіти та дистанційного навчання.

Ключові слова: відкрита освіта, дистанційне навчання, післядипломна педагогічна освіта, підвищення кваліфікації.

В статті обоснована роль открытого образования и дистанционного обучения в обеспечении более широкого доступа к качественному образованию и обучению в процессе повышения квалификации руководителей образования, научно-педагогических и педагогических работников. Раскрыты основные подходы к внедрению в образовательный процесс учреждений последипломного педагогического образования принципов и технологий открытого образования и дистанционного обучения.

Ключевые слова: открытое образование, дистанционное обучение, последипломное педагогическое образование, повышение квалификации.

The author reveals the role of open educational and distance learning in order to ensure greater access to quality of education and lifelong learning. The paper deals with basic approaches to implementation of the principles and technologies of open education in the educational process in Ukraine.

Key words: open education, distance learning, postgraduate pedagogical education, postgraduate education

Постановка проблеми. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року передбачає інтеграцію держави у світовий освітній простір та вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації й упровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці, забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя, розвитку державно-громадської моделі управління [4].

Дійсно, якість знань та швидкість їх отримання протягом життя у зручному для людини місці та

зручний час – один із викликів інформаційного суспільства. За твердженням В. Ю. Бикова, сьогодні з'явилася нова освітня парадигма, яка утверджує необхідність реагування на потреби людини, суспільні виклики та об'єктивні процеси їх розвитку, – відкрита освіта [1, с. 45]. ЮНЕСКО підтримує досвід впровадження принципів відкритої і дистанційного навчання в процесі підготовки педагогічних кадрів, підвищення їх кваліфікації і вмотивованості, а також забезпечення їх готовності до роботи в умовах високотехнологічного освітнього середовища [3]. Інноваційний розвиток освіти України актуалізує проблему якісного оновлення післядипломної педагогічної освіти та її найважливішої складової – системи підвищення кваліфікації керівників освіти, науково-педагогічних та педагогічних працівників. Саме застосування в освітньому процесі та освітньому менеджменті на всіх рівнях відкритої освіти та дистанційного навчання, що спираються на інноваційні технології, може відіграти значну позитивну роль у реформуванні системи післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання досліджуваної проблеми реалізації принципів відкритої освіти у відкритих педагогічних системах взагалі та в системі післядипломної педагогічної освіти варто відзначити наукові праці В. Бикова [1], В. Гравіта [5], Майкла Г. Мура, П. Реста, Г. Рамбла, Ю. Запарованого [3], В. Олійника [5]. При цьому слід зауважити, що в дослідженнях науковців означена проблема висвітлена не повною мірою.

Мета статті – показати роль відкритої освіти та дистанційного навчання в забезпеченні більш широкого доступу до якісної освіти та навчання в процесі підвищення кваліфікації; розкрити основні підходи щодо впровадження в освітній процес закладів післядипломної педагогічної освіти принципів і технологій відкритої освіти та дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відкрита освіта як нова освітня парадигма спрямована на необхідність створення умов для рівного доступу до якісної освіти для всіх, хто має внутрішньо або зовнішньо мотивовані бажання й потребу навчатися впродовж життя, хто повинен навчатися (у тих випадках, коли наявність сертифікату про загальну чи відповідну професійну освіту є обов'язковою) і хто має для цього можливості (час, стан здоров'я, сімейні обставини, завантаженість на роботі тощо). Багато в чому реалізація нової освітньої парадигми в системі освіти України може бути забезпечена на основі поступового системного впровадження в її різні підсистеми принципів відкритої освіти.

Учені Інституту вищої освіти ЮНЕСКО під термінами «відкрита освіта» та «дистанційне навчання» розуміють «сукупність підходів до освітнього процесу, при якій основна увага спрямована на організацію максимально широкого доступу до засобів освіти та професійної підготовки, незалежність того, хто навчається, від часу і місця навчання, використання гнучких методів індивідуального і групового навчання. Відкрите і дистанційне навчання являє собою одну з найбільш швидко поширених галузей освіти, і його вплив на розвиток всіх освітніх систем істотно збільшується в міру розвитку сучасних

інформаційних технологій та поширення Інтернету» [3, с.13].

Відкрита освіта спрямована на дистанційну або інші форми навчання, де відсутня залежність між тими, хто навчається, а також можливість поєднувати елементи традиційного й самостійного навчання з відповідною формою контролю. «Відкритий» характер освітнього процесу, що здійснюється за допомогою електронних чи інших технологій, формально обумовлений абсолютно відкритим доступом до нього і свободою вибору навчальної стратегії й тактики, тобто коли, чому і як навчатися і вчитися викладачі та учні вирішують самостійно. Навчальні заклади дистанційного навчання можуть на власний розсуд обмежити свою відкритість, проте вони, як правило, дотримуються лінії надання максимальної індивідуальної свободи вибору учнями своєї навчальної програми в межах пропонованого їм одного або декількох курсів. На перших порах учні зазвичай отримують консультативну допомогу, коли вирішують, яким дисциплінам, яким чином і протягом якого часу їм краще навчатися для досягнення поставленої мети, де і як вони зможуть оцінити отримані знання, але відповідальність за прийняття остаточних рішень, а також за кінцеві результати освітнього процесу вони несуть самі. Відкритість дистанційного навчання полягає також і в граничній гнучкості його організаційних структур, комунікаційних систем, способів надання освітніх послуг і у винятковій різноманітності використовуваних технологій.

Відкрита освіта – політика освітньої установи, побудована так, щоб навчання здійснювалося гнучкішими способами, враховувалася індивідуальна географічна віддаленість, соціальні й тимчасові обмеження конкретних суб'єктів учіння. Це індивідуальний підхід до навчання, орієнтований на здійснення навчання кожного, хто навчається за індивідуальним планом [3].

За визначенням українських учених, поняття «дистанційна форма навчання педагогів» визначається як форма навчання та освітня технологія, що спрямовані на практичну реалізацію принципів відкритої освіти за умов використання можливостей дистанційного навчання: масовості, доступності, відкритості, інтерактивності, комфортності, оперативності, економічності тощо [2, с. 191-193].

Інноваційний розвиток освіти України актуалізує проблему якісного оновлення післядипломної педагогічної освіти та її найважливішої складової – системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Згідно з проведеним нами дослідженням щодо модернізації освітньої діяльності закладів ППО впродовж останніх років в освітній процес ЗППО активно впроваджується дистанційна форма навчання та її технології [5]. У регіонах відбувається процес створення єдиного соціального інформаційно-освітнього середовища, яке забезпечуватиме можливість професійного зростання кожного педагога, відпрацьовуються і запроваджуються інноваційні моделі.

Характерними ознаками відкритості в системі післядипломної педагогічної освіти є створення сайтів, електронних бібліотек, здійснення очного та дистанційного консультування на базі інтернет-ресурсів із метою інформаційного та науково-мето-

дичного забезпечення педагогічних працівників. На сьогодні в усіх закладах післядипломної освіти використовуються можливості інформаційно-освітнього середовища, що створює умови для вільного доступу до інформаційних та освітніх ресурсів на основі використання сучасних інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж, навчання в online-режимі тощо. Значна увага надається створенню єдиної інформаційної мережі установ та закладів освіти, впровадженню інноваційних освітніх проєктів в управлінську діяльність та навчально-виховний процес.

Водночас систему післядипломної педагогічної освіти (підвищення кваліфікації) на сьогодні ми не можемо назвати відкритою. Наведемо основні показники діючої системи підвищення кваліфікації та їх узагальнену характеристику відповідно до показників відкритої освіти:

Доступність. Регламентована: набір слухачів планується та здійснюється органами державного управління освітою.

Неперервність. Практично відсутня: курсова підготовка, як правило, здійснюється один раз на 5 років; система міжкурсової підготовки – малоефективна.

Відкритість. Система залишається закритою: функціонує в межах галузі, відсутні повномасштабне міжнародне співробітництво та досвід співпраці з аналогічними системами інших галузей, обмін інформацією – на регіональному рівні.

Сучасність. Не в повному обсязі: у навчальному процесі недостатньо застосовуються сучасні інформаційні технології, персональні комп'ютери, оргтехніка, телекомунікаційні технології та мережі.

Особистісна орієнтованість. Недостатня: зміст і умови навчання задані та розраховані на «середнього» слухача, варіативність практично забезпечується недостатньо.

Економічність. Низька: на період курсової підготовки слухачам (у кращому випадку) сплачуються середня заробітна плата, проїзд, відрядження тощо.

Інерційність змісту навчання. Менша ніж у ВНЗ, але також має місце. Періодична корекція навчальних планів і програм повністю не вирішують проблему.

Дидактичне і методичне забезпечення освітнього процесу. Недостатнє: мало спеціалізованої літератури, методик тощо; бібліотечні фонди частково застаріли; сучасна видавнича база відсутня. Сучасні носії інформації застосовуються не повною мірою.

Упровадження дистанційної форми навчання. Недостатнє: в очній формі використовуються

технології дистанційного навчання; фрагментарно проводиться змішане навчання; нормативна база із дистанційного навчання в закладах ППО відсутня; відсутність ліцензійних програм; електронні освітні ресурси, е-посібники – на рівні одиничних конкурсних методичних розробок або як результати наукових досліджень; підготовка кадрів (підвищення кваліфікації викладачів-тьюторів ЗППО) ЦППО тільки розпочата.

Інформаційне освітнє середовище. Відкрите на регіональному рівні.

Із вищезазначених даних випливає, що існуюча система підвищення кваліфікації за основними показниками не задовольняє вимог, які висуваються до відкритих систем освіти.

Висновки. Необхідність реформування системи післядипломної педагогічної освіти назріла досить давно. У реформуванні системи підвищення кваліфікації насамперед зацікавлені її користувачі: керівники і спеціалісти органів управління освітою, методисти всіх рівнів, керівний та викладацький склад навчальних закладів тощо.

Аналіз загальноосвітніх тенденцій реформування національних систем освіти з метою надання їм характеристик відкритої системи свідчить, що одним із найефективніших способів вирішення цього завдання є проєктування технологій навчання в освітній процес ЗППО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – С. 45.
2. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України ; гол. ред. В. Г. Кремінь. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 191–193.
3. Мур Майкл Г. Открытое и дистанционное обучение: тенденции, политика и стратегии / Майкл Г. Мур, А. Тэйт, П. Реста [и др.]. – М. : ИНТ, 2004. – 139 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>.
5. Олійник В. В. Освітня діяльність вищих навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти : довідник / В. В. Олійник, В. О. Гравіт, Л. Л. Ляхощка ; [за заг. ред. В. В. Олійника] ; НАПН України, Ун-т менеджменту освіти. – Донецьк : Донбас, 2012. – 151 с.

Дата надходження до редакції: 06.07.2015 р.